

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי דעה

פרשת קדושים תשפ"ד

גיליון מס' 22

הערות בענייני ספירת העומר

א'. הנה נשתברו קולמוסין רבים בענין קטן שהגדיל בספירת העומר, האם יכול להמשיך לספור בכרכה, ויסוד השאלה האם יש מצווה חדשה בכל יום, או שזוהי מצווה אריכתא, וא"כ הספירה שספר בעודו קטן לא עולה לו, [ואמר לי מרן הגר"ד לנדו שליט"א שיש נקודה נוספת שמעשה קטן נחשב כמתעסק, ולא רק משום שאינו בר חיובא], ועלו בזה צדדים רבים, וראיות רבות ואכמ"ל, ושמעתי בשם הגר"ח גריינימן זצ"ל שתמה שהלא כחמישה עשר אחוזים מעם ישראל נולדו בספירת העומר, ואין נידון מעשי זה לא נידון בספרים עד לפני כשלוש מאות שנה, וא"כ בהכרח שהמשיכו לספור בכרכה, שהלא אם היה דין שלא לספור בכרכה, היה על הפוסקים הראשונים והאחרונים לכתוב דבר זה, שהלא הדבר הפשוט הוא שממשיכים לספור בכרכה, ואף מי שפשוט לו בסברא להיפך, מ"מ היה על הפוסקים להזהיר בענין זה, והצעתי את הדברים לפני הגר"ד והסכים לזה.

ב'. יש מי שעורר שאם יבנה בית המקדש בספירת העומר, יהיה הדבר דומה לקטן שהגדיל, שהלא יעברו מחיוב דרבנן לחיוב דאורייתא, [היינו אי נימא שספירת העומר בזה"ז דרבנן]. ושמעתי מהגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א בשם דודו הגרש"מ דיסקין זצ"ל בעל משאת המלך, שאמר לא כן, שהלא החיוב דאורייתא של ספירת העומר תלוי בהבאת העומר, ולא בקיום בית המקדש, ועל כן אף אם יבנה ביהמ"ק בספירת העומר, לא יתחייבו מדאורייתא, [וה"ה אם היה נחרב בספיה"ע, שלא היה מתבטל החיוב דאורייתא], ושמעתי מהגר"ד לנדו שליט"א שאמר שאם יבנה ביהמ"ק בספיה"ע, לא יתחייבו לא מדאורייתא ולא מדרבנן, מדאורייתא לא יתחייבו מחמת שלא הביאו את העומר, ומדרבנן לא יתחייבו משום שאין דין זכר למקדש כשיש מקדש.

ושמעתי מגיסי הג"ר חיים משה בן נאים שליט"א להעיר דא"כ היאך מתחילים לספור ספיה"ע בכרכה, והלא ניחוש שמא יבנה כמבו' בסוגיא בתענית [יזא], לגבי שתיית יין בכהנים, דחיישי' שמא יבנה ביהמ"ק ולא יהיה כהן הראוי לעבודה, ויש להוסיף דאכן מסקנת הגמ' כרבי שקלקלתו תקנתו, שכיוון שלא נבנה, שרי לכהנים לשתות יין, ולא חיישי' שמא יבנה כעת, וא"כ אתי שפיר הקושיא מהגמ' בתענית, אלא שיש להקשות מהגמ' בע"ז [טב] דאמר ר"י בר חמא אם יאמר לך אדם במלאת ארבע מאות שנה לחורבן הבית לקנות שדה

ג'. הקשה הר"ן בפרק ערבי פסחים אמאי לא סופרים בחו"ל פעמיים ספירת העומר מחמת ספיקא דיומא, ובדבר אברהם [ח"א ס' ל"ד] ובשערי ישר [ש"א פ"ה] כתוב לתרץ שלא שייך לספור יומיים, מכיוון שכל מהות הספירה היא לקבוע יום אחד, וברגע שסופר בתנאי על שני ימים הרי שעקר את מהות הספירה, [ושמעתי ממו"ר הגר"ד מילר שליט"א שהגרי"ז לא ס"ל בענין זה כהדבר אברהם והשערי ישר]. ויש להקשות, דמשמע שעכ"פ ספרו יום אחד, מחמת הספק, ויש להקשות, ר' היאך בירכו על מצוה זו, דהלא היא מצווה מסופקת, ואם בזמן הספק לא בירכו ממילא אף בזמנינו לא יברכו, כיוון שהחיוב הוא משום זכר למקדש, ש' דהלא בספירת העומר בשונה מספירת זבה ונידה, אין חיוב רק "לספור" אלא גם "למספר", [וראי' לדבר מהא דלא תיקנו ברכה על ספירת נידה, מחשש שמא תשכח, ואילו בספירת העומר לא חיישי' להא אלא באישה, מכיוון שאינה מחויבת, ומוכח שאף אם שכח יש קיום מצוה במה שממספר את היום] כלומר שלא קובע את היום ביחס אליו, כמו בזב שסופר את הימים לטהרתו, אלא קובע את היום כיום פלוני בעומר, וא"כ בשלמא מחמת הדין לספור שייך לספור יום אחד מספק, אולם למספר לא שייך אפילו יום אחד מספק, ת' לדעת הפרי מגדים [או"ח ס' קצ"ד] שאין דין ספק דאורייתא היכן שאף לאחר שיעשה את המעשה ישאר בספק, א"כ אינם מחויבים לספור, כיוון שעדיין ישארו בספק, ומכל זה מוכח שאי"ז בגדר ספק ממש, וכך אמר לי

א'. הנה נשתברו קולמוסין רבים בענין קטן שהגדיל בספירת העומר, האם יכול להמשיך לספור בכרכה, ויסוד השאלה האם יש מצווה חדשה בכל יום, או שזוהי מצווה אריכתא, וא"כ הספירה שספר בעודו קטן לא עולה לו, [ואמר לי מרן הגר"ד לנדו שליט"א שיש נקודה נוספת שמעשה קטן נחשב כמתעסק, ולא רק משום שאינו בר חיובא], ועלו בזה צדדים רבים, וראיות רבות ואכמ"ל, ושמעתי בשם הגר"ח גריינימן זצ"ל שתמה שהלא כחמישה עשר אחוזים מעם ישראל נולדו בספירת העומר, ואין נידון מעשי זה לא נידון בספרים עד לפני כשלוש מאות שנה, וא"כ בהכרח שהמשיכו לספור בכרכה, שהלא אם היה דין שלא לספור בכרכה, היה על הפוסקים הראשונים והאחרונים לכתוב דבר זה, שהלא הדבר הפשוט הוא שממשיכים לספור בכרכה, ואף מי שפשוט לו בסברא להיפך, מ"מ היה על הפוסקים להזהיר בענין זה, והצעתי את הדברים לפני הגר"ד והסכים לזה.

ב'. יש מי שעורר שאם יבנה בית המקדש בספירת העומר, יהיה הדבר דומה לקטן שהגדיל, שהלא יעברו מחיוב דרבנן לחיוב דאורייתא, [היינו אי נימא שספירת העומר בזה"ז דרבנן]. ושמעתי מהגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א בשם דודו הגרש"מ דיסקין זצ"ל בעל משאת המלך, שאמר לא כן, שהלא החיוב דאורייתא של ספירת העומר תלוי בהבאת העומר, ולא בקיום בית המקדש, ועל כן אף אם יבנה ביהמ"ק בספירת העומר, לא יתחייבו מדאורייתא, [וה"ה אם היה נחרב בספיה"ע, שלא היה מתבטל החיוב דאורייתא], ושמעתי מהגר"ד לנדו שליט"א שאמר שאם יבנה ביהמ"ק בספיה"ע, לא יתחייבו לא מדאורייתא ולא מדרבנן, מדאורייתא לא יתחייבו מחמת שלא הביאו את העומר, ומדרבנן לא יתחייבו משום שאין דין זכר למקדש כשיש מקדש.

ושמעתי מגיסי הג"ר חיים משה בן נאים שליט"א להעיר דא"כ היאך מתחילים לספור ספיה"ע בכרכה, והלא ניחוש שמא יבנה כמבו' בסוגיא בתענית [יזא], לגבי שתיית יין בכהנים, דחיישי' שמא יבנה ביהמ"ק ולא יהיה כהן הראוי לעבודה, ויש להוסיף דאכן מסקנת הגמ' כרבי שקלקלתו תקנתו, שכיוון שלא נבנה, שרי לכהנים לשתות יין, ולא חיישי' שמא יבנה כעת, וא"כ אתי שפיר הקושיא מהגמ' בתענית, אלא שיש להקשות מהגמ' בע"ז [טב] דאמר ר"י בר חמא אם יאמר לך אדם במלאת ארבע מאות שנה לחורבן הבית לקנות שדה

הגר"ד לנדו שליט"א שסמכו על הרוב שחודש מלא וחודש חסר, ובמידה ויש טעויות הרי שמתקנים את הדבר בחודש הבא, ועי' ברעק"א על הירושלמי בתרומות [פ"ו ה"א] לענין יום כיפור שלא עושים יומיים בחו"ל, משום פקוח נפש, ולא חוששים אף לענין שביתת מלאכה, וזה משום שמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, ודברי הגר"ד הם הרחבה לזה, שאף בשאר החודשים מעיקר הדין אין לחוש.

ד'. הנה כתבו הפוסקים שאישה לא תברך על ספירת העומר [היינו אף למי שנוהגים שאישה מברכת על מ"ע שהזמן גרמא] משום החשש שמא תשכח לספור באחד הימים, ושמעתי מהגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א ששמע ממרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שהיה סופר עם רעייתו ע"ה בכל הימים, וביום המ"ט הייתה סופרת בברכה, כיוון שידעה שספרה את כל הימים.

ה'. הנה יש לדון באדם שידוע שיהיה לו ניתוח בהרדמה שיהיה מורדם בו למשך עשרים וארבע שעות ויפסיד את מצוות ספירת העומר, האם מותר לו להתחיל לספור בברכה, ויש שהביאו ראיה מהא שכתב המשנה ברורה בשם השולחן שלמה שאישה לא תברך על ספירת העומר שמא תשכח [אמנם במשנה ברורה כתוב שמא תטעה אולם בשולחן שלמה גופי' כתוב שמא תשכח], וא"כ ק"ו הכא שידוע שבאחד הימים לא יוכל לספור ספיה"ע, אולם שמעתי משמי' דהגר"נ זוכובסקי שליט"א שאין החשש הוא שמא תשכח לספור, אלא שמא היא תשכח לספור ולאחר מכן היא תשכח שהיא שכחה לספור יום אחד, ובזה אינה יכולה לספור לפי אותה שיטה, כיוון שלאחר שיום אחד שלא ספר בו, הוי חמור טפי מאשר לספור כמה ימים, ולאחר מכן לא לספור יום אחד, כיוון שהאדם עשה את המוטל עליו, ועוד שחסר בתמימות אם אדם עומד ביום העשרים ואחד לדוגמא, וסופר עשרים ואחד,

למרות שהוא עצמו ספר רק עשרים יום, והסכים לזה הגר"ד לנדו שליט"א, אלא דהעירוני דא"כ מדוע לא תספור בברכה ביום הראשון, מאחר ואין חשש שתשכח שהיא שכחה, ועוד העירני אחי הרה"ג דוד שליט"א שבשולחן שלמה כתוב שהחשש שמא תשכח ולא תדע שאם שוכחים יום אחד לא מברכים, ובאמת צ"ב בדברי השולחן שלמה מדוע הלכה זו אינה ידועה לנשים יותר מהלכות אחרות, ויש לפלפל בזה, ואכמ"ל.

ו'. בד' ניסן תשמ"א, כשיצא מרן הקהילות יעקב זצ"ל לברך ברכת החמה, ראה לראשונה בחודש נסן אילן של פירות שיכול לברך עליו ברכת האילנות, והסתפק מה לברך קודם, האם ברכת האילנות שתדירה יותר, או דלמא ברכת החמה שנוסח הברכה "עושה מעשה בראשית" תדיר יותר, ושאל את בנו הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצ"ל] שפשט לו מדברי הגמ' בסוכה [נו, א] דברכת שהחיינו נחשבת תדירה משום שאומרים אותה כמה פעמים בשנה על כלים חדשים, ומוכח שאם נוסח הברכה זהה, אף אם סיבת החיוב שונה, מ"מ נחשב תדיר, ולפ"ז אתי שפיר נמי אמאי סופרים בספירת העומר במוצ"ש לאחר אמירת ויהי נועם, והא ספירת העומר נאמרת מ"ט פעמים בשנה, ואילו ויהי נועם נאמר פחות פעמים מכיוון שלא אומרים בשבוע שחל בו יו"ט, וצ"ל שמכיוון ואת הנוסח של ואתה קדוש וכו', אומרים יותר פעמים בשנה, ע"כ חשיב תדיר. ז'. יש מי שהקשה אמאי לא עושים קידוש לבנה קודם ספירת העומר, שהרי קידוש לבנה תדיר טפי, שעושים זאת בכל חודש, ולא הבנתי קושייתו שהרי קידוש לבנה עושים רק י"ב פעמים בשנה, ואילו ספירת העומר עושים מ"ט פעמים בשנה, [וזה שהדבר מתפרס על פני כל השנה אינו מעליותא] ואף אי נימא דכל הספירת העומר מצוה אחת היא מ"מ מקיימים אותה במשך מ"ט פעמים.

תגובה מאת הגאון רבי אריאל בוקוולד שליט"א רב קהילת "משכן חיים"

שעבר עליו הפסח בזמן חג הפסח, ואם כן לא נבלע איסור זה בכלים. אלא בלעו הכלים איסור "חמץ", ואיסור חמץ אינו נמצא כלל לאחר הפסח, ואין מקום לגזרה אינו בן יומו אטו בן יומו. משא"כ מאכלים שנאסרו מחמת איסור מעשה שבת יתכן שקיימים כל השבוע [ויש לגזור אינו בן יומו אטו בן יומו].

והגר"מ אורחי והגר"ד לנדו תירצו בדרך אחרת [שי"ל כן אף ללא החידוש שאין אסור "חמץ שעבר עליו הפסח" בכלל איסור "חמץ"] - שאע"פ שלאחר הפסח קיימים מאכלים של איסור חמץ שעבר עליו הפסח, אין האיסור מצוי כ"כ מפני שפקע זמן שורשו, ולא יהיה שוב זמן איסור חמץ אלא בפסח בשנה הבאה. משא"כ איסור מעשה שבת יכול לחזור גם בשבת הבאה, ואם כן יש לגזור אינו בן יומו אטו בן יומו.

בכבוד רב,
אריאל בוקוולד

תודה רבה שוב על "פלפולא דאורייתא".

רציתי להעיר אודות דבריך על בליעת חמץ בכלים בפסח. שהדברים חשובים, וחבל שקיצרת מאד מאד באופן שלא ניתן לקורא להבין. - לבאר מהי הסתירה בפסקי המ"ב. לבאר מה נפק"מ בדין זה אם היתירא בלע, שהרי היתירא בלע טעון הגעלה [אלא לא טעון ליבון].

אציע כאן את הגשת הדברים באופן מפורט:

פוסק הרמ"א (תמו, א) דין מחודש: "כלים שנתבשל בהם, מותרים לאחר הפסח ואין צריכין שבירה או הגעלה", ומבאר המ"ב את טעם הדבר (עפ"י הפמ"ג): "מותרים אחר הפסח שאז כבר אינם בני יומן ולא שייך למגזר הכא אטו בני יומן דאז הכל מותר", [ואין מקום לגזור אינו בן יומו אטו בן יומו]. אכן טעם זה צ"ב, שהרי גם לאחר הפסח ישנם מאכלים של איסור "חמץ שעבר עליו הפסח" ויש לגזור אינו בן יומו אטו בן יומו. וע"כ צ"ל שכיון ששורש האיסור, דהיינו חמץ בפסח אינו אלא בזמנו, לא גזרו לאחר זמנו אינו בן יומו אטו בן יומו.

וצ"ע לפי הנתבאר, למה לא דנים להקל מהטעם הנ"ל גם בדין מאכל שנתבשל בשבת באיסור שדינו "המבשל בשבת, במזיד אסור לו לעולם" (שו"ע סי' שיח סע' א), והמ"ב שם (ס"ב ב) פוסק "שגם הקדרה שבישל בה בשבת אסורה לו", משמע אף כשאינו בן יומו. וצ"ע, שלכאור' לפי הטעם הנ"ל גם בזה י"ל שאין צורך להגעיל "שאז כבר אינם בני יומן ולא שייך למגזר הכא אטו בני יומן דאז הכל מותר" כיון שלא ניתן לעשות מעשה שבת, שורש האיסור, ביום חול.

ותירצו הגר"מ שטרנבוך והגר"י הקר שליט"א שאין איסור חמץ

לע"נ כתון קלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון

במייל zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקו פלפולא דאורייתא

074-7964884 וכן בקול הלשון תחת השם הרב

רפאל סוויד